

Nr 167.

Uppläst och godkänd hos Första kammaren den 24 maj 1911.

— — — — Andra kammaren den 24 maj 1911.

Riksdagens skrifvelse till Konungen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af tekniska högskolan m. m., äfvensom löneroglering för lektorer m. fl. befattningshafvare vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m. samt i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

(Särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 1.)

Till Konungen.

I en den 10 mars 1911 till Riksdagen aflåten proposition, nr 124, har Eders Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att

A) beträffande tekniska högskolan:

dels — under medgifvande, att för uppförande af nya byggnader för tekniska högskolan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af särskildt

tillkallade sakkunniga inom kungl. ecklesiastikdepartementet framlagdt förslag må under de närmare villkor, Kungl. Maj:t bestämmer, tagas i anspråk ett härför erforderligt område af omkring 65,000 kvadratmeter, beläget å en nordnordväst om Sophiahemmet å norra Djurgårdens mark varande plåtå, som begränsas i väster af Riksmarskalksvägen, i öster af Margaretavägen och mot norr af Mellanvägen — till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande byggnader med utrustning och inredning samt för terrasseringsarbeten med mera väsentligen i enlighet med nämnda förslag bevilja ett anslag af 4,766,188 kronor och däraf för påbörjande af berörda byggnadsarbeten på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 300,000 kronor;

dels — med godkännande af i berörda statsrådsprotokoll af departementschefen förordad stat för tekniska högskolan för år 1912 jämte i protokollet omförmälda, för åtnjutande af i staten upptagna nya aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser samt med förklarande därvid, att vid ingången af år 1912 lektorn vid högskolan P. H. Henriques skall varda professor i beskrifvande geometri, lektorn vid högskolan E. Jäderin professor i geodesi, lektorn vid högskolan E. Andersson professor i maskinlära, lektorn vid högskolan C. J. F. M. Lilliehöök professor i skeppsbyggnadslära, lektorn vid högskolan P. K. af Bjerkén professor i fysik samt lektorn vid högskolan J. G. Petren professor i bergskemi och metallurgi — öka högskolans stat från 226,700 kronor till 281,400 kronor eller med 54,700 kronor samt förty för här ifrågavarande ändamål höja anslaget till de tekniska läroverken, nu 581,975 kronor, till 636,675 kronor;

dels medgifva, att de ordinarie befattningshafvare vid tekniska högskolan tillkommande ålderstillägg må utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg;

dels förklara, ej mindre att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder befattning vid högskolan såsom professor, förste vaktmästare, laboratorietjänare eller maskinist, skall vara pliktig att underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser, än äfven att de lektorer vid högskolan, hvilka icke före viss angifven tidpunkt anmäla, att de vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranledes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

dels medgifva, att af besparingar, som under första halfåret af år 1912 uppkomma å aflöningsförmånerna vid de nya professorerna i mineralogi och geologi, i byggnadsstatik och i husbyggnadslära, ett belopp af högst 6,500 kronor må under sagda halfår i enlighet med af departementschefen i ofvanberörda statsrådsprotokoll angifna grunder användas till uppehållande vid högskolan af den undervisning, som, därest sagda professorer icke upprättats med ingången af år 1912, skulle hafva fullgjorts af lektorerna i motsvarande ämnen, att af besparingar, som under första halfåret af år 1912 uppkomma å aflöningen vid den nya professuren i matematik och mekanik, ett belopp af högst 750 kronor må för vårterminen 1912 användas till aflöning af en extra lärare i matematik, samt att återstående besparingar under första hälften af år 1912 å sagda fyra professorer, tillhoppa 7,750 kronor, må, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, i mån af behof användas till bestridande af högskolans utgifter under år 1912 till bränsle, lyshållning med mera;

dels ock på extra stat för år 1912 för högskolan anvisa:

till förhöjning af aflöningsförmånerna vid lektoratet i konstruktion af enkla maskindelar	kronor	1,000: —
hvaraf 500 kronor skola anses såsom lön och 500 kronor såsom tjänstgöringspenningar;		
till förhöjning af aflöningsförmånerna vid lektoratet i elektrokemi	>	1,000: —
hvaraf 500 kronor skola anses såsom lön och 500 kronor såsom tjänstgöringspenningar;		
till förhöjning under senare delen af år 1912 af speciallärarens i frihandsteckning arfvode	>	100: —
till förhöjning under senare delen af år 1912 af speciallärarens i ornamentsritning arfvode	>	225: —
till förstärkning af lärarkrafterna	>	14,500: —
till arfvode åt en speciallärare i elektroteknik	>	2,000: —
till arfvode åt en speciallärare i kemi	>	1,200: —
till arfvode under senare hälften af år 1912 åt en speciallärare i maskinkrokiritning	>	750: —
till arfvode under senare hälften af år 1912 åt en speciallärare i byggnadskrokiritning	>	450: —
till hyresbidrag under senare hälften af år 1912 åt rektor	>	500: —
transport kronor		21,725: —

	transport	kronor 21,725: —
till förhöjning under senare hälften af år 1912 af sekreterarens arfvode	>	400: —
till arfvode åt ett biträde till sekreteraren	>	1,200: —
till förhöjning under senare hälften af år 1912 utaf bibliotekariens arfvode	>	700: —
till förhöjning under senare hälften af år 1912 af bibliotekariebitrådets arfvode	>	400: —
till förhöjning af kamrerarens arfvode	>	700: —
till ett vaktmästarbiträde under senare hälften af år 1912	>	600: —
till inköp af ett elektriskt växelströmsmaskineri ... samt	>	1,925: —
till upprättande af en tillväxtkatalog för biblioteket	>	1,125: —
		<hr/>
	tillhopa	kronor 28,775: —

B) beträffande Chalmers tekniska läroanstalt:

dels godkänna den af departementschefen i ofvannämnda statsrådsprotokoll förordade stat för Chalmers tekniska läroanstalt jämte i protokollet omförmälda, för åtnjutande af i staten upptagna nya aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser samt därvid tillika förklara, att vid den nya statens trädande i kraft den nuvarande lektorn i skeppsbyggeri vid läroanstalten skall vara professor i skeppsbyggeri vid läroanstalten, öfriga nio lektorer vid läroanstalten vara professorer vid anstalten samt den vaktmästare vid anstalten, som för närvarande närmast biträder föreståndaren med tillsyn öfver anstaltens tillhörigheter, vara förste vaktmästare vid anstalten;

dels medgifva, att de professorer och vaktbetjante vid läroanstalten tillkommande ålderstillägg må utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg;

dels förklara, ej mindre att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder nu afsedd befattning vid läroanstalten, skall vara pliktig att underkasta sig nyssberörda villkor och bestämmelser, än äfven att de förutvarande innehafvare af föreståndarbefattning, lektorat eller vaktmästarbefattning, hvilka icke före viss angifven tidpunkt anmäla, att de vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, skola vara bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den

mån ej annat föränledes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänst-innehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

dels för genomförande af nu ifrågavarande förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt öka nämnda stat från 106,200 kronor till 133,750 kronor eller med 27,550 kronor och förty höja anslaget till de tekniska läroverken, som vid bifall till hvad ofvan hemställts beträffande tekniska högskolan skulle ökas från sitt nuvarande belopp, 581,975 kronor, till 636,675 kronor, med ytterligare 27,550 kronor eller till 664,225 kronor;

dels å extra stat för år 1912 till löneförbättring för följande lärare vid anstalten anvisa:

för läraren i verkstadsarbete.....	kronor	500: —
» andre läraren i byggnadslära.....	»	500: —
för andre läraren i matematik.....	»	750: —
» » i allmän kemi.....	»	750: —
» läraren i skeppsbyggeri.....	»	750: —
samt		
» läraren i frihandsteckning.....	»	650: —

tillhopa kronor 3,900: —

dels ock för utförande af om- och tillbyggnadsarbeten vid läroanstalten i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i ärendet företedda ritningar bevilja ett belopp af 455,000 kronor och därpå extra stat för år 1912 anvisa 150,000 kronor.

I samband med Eders Kungl. Maj:ts proposition har Riksdagen till behandling förehaft särskilda, inom Riksdagen väckta motioner beträffande punkten A af Eders Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

De önskingar och uttalanden, hvartill granskningen af dessa förslag och motioner gifvit anledning, och Riksdagens på grund af desamma fattade beslut får Riksdagen härmed för Eders Kungl. Maj:t anmäla.

A. Tekniska högskolan.

Vid granskning af frågan rörande omorganisation af tekniska högskolan har Riksdagen haft att taga under ompröfning vissa spörsmål, som stå i nära samband med nämnda fråga, och som äro af afgörande betydelse särskildt för bedömandet af de föreslagna nybyggnadernas omfatt-

ning. Dessa spörsmål röra den högre tekniska undervisningens förhållande till den lägre tekniska undervisningen och till annan högre fackundervisning samt det elevantal, för hvilket högskolan bör planeras.

Beträffande frågan om *den högre tekniska undervisningens förhållande till den lägre tekniska undervisningen* biträder Riksdagen den mening, som af departementschefen uttalats i statsrådsprotokollet, särskildt i fråga om lämpliga åtgärder för underlättande af inträde vid högskolan för personer, som genomgått lägre teknisk läroanstalt eller en längre tid arbetat i praktiken, och instämmer till alla delar i följande i statsrådsprotokollet anförda yttrande:

»Den andliga träning eller s. k. formella bildning, som vitsordas genom studentexamen, kan hos dessa personer uppvägas af den förståndsmognad, de förvärfvat vid andra läroanstalter eller under utöfvande af den praktiska verksamheten, och i hvarje fall kompenseras af deras arbetslust och energi. Härtill kommer, att under i öfrigt lika förhållanden teorien för en verksamhet lättare tillägnas af den, som deltagit i sådan verksamhet, än af den, som icke deltagit däri.

»I afseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde vid högskolan, har man att skilja på de för undervisningen vid skolan grundläggande ämnena, matematik, fysik, kemi och teckning samt öfriga skolämnen såsom språk, historia, geografi med mera.

»Beträffande den förra ämnesgruppen får fordran på studentkunskaper icke eftersättas. Ett frångående från denna grundsats skulle innebära, att högskolans undervisning, för att lärjungarna skulle kunna tillgodogöra sig den, måste taga sin början å ett elementärare stadium eller med andra ord, att högskolan skulle upphöra att vara högskola.

»Fordran på studentkunskaper i den andra gruppen af ämnen är icke oefftergiffig, allra helst som den, efter valfrihetens införande vid de allmänna läroverken, icke uppehålles ens i fråga om studenterna. Dock torde ett visst kunskapsmått i ett par lefvande främmande språk utgöra en nödvändig förutsättning icke blott för studiet vid högskolan, utan äfven för att sedermera kunna följa den tekniska litteraturen. Härvid lärer ock böra beaktas, att de reformsträfvanden, som nu göra sig gällande i fråga om de allmänna läroverkens organisation, gå ut på bland annat en ytterligare utvidgning af valfriheten för att bereda större utrymme åt specialbildningen. Det är naturligen önskvärdt, att de blifvande ingenjörerna besitta en så stor humanistisk bildning, som förhållandena medgifva. Men fordran på sådan bildning är af den art, att den bör kunna jämkas efter sig företeende förhållanden. Om hos en person behovet af specialbildning framträder starkt, så undanröjas de hinder, som ligga i bristande allmän-

bildning, jämförelsevis lätt. Hvad det här mycket kommer an på är intresset, fallenheten och arbetskraften.»

Den föreslagna formuleringen i stadgarna beträffande inträdesfordringarna har Riksdagen funnit oklar och i viss mån ej i öfverensstämmelse med nu anförda uttalande. Därpå synes nämligen icke tydligt framgå, att för dessa grupper *studentexamen* hvarken i sin helhet eller i vissa ämnen är nödvändig för inträde, utan att härför erfordras endast ett visst *kunskapsmått*, som för de ämnen, hvilka utgöra direkt grund för den fortsatta undervisningen vid högskolan, skall motsvara studentexamens fordringar men för andra ämnen, såsom främmande lefvande språk, icke behöfver vara af samma art eller omfattning som studentexamens. Därjämte är det, enligt Riksdagens mening, ej nödvändigt att för dylika inträdessökande uppställa den fordran, att de skola styrka sig äga insikter i ämnena historia och geografi.

Hvad angår såväl senast berörda fråga som ock frågan om *den högre tekniska undervisningens förhållande till annan högre fackundervisning*, har Riksdagen ansett en fullständigare utredning önskvärd. Riksdagen vill äfven betona, att i samband med denna utredning bör beaktas, det en eventuell omläggning af gymnasieundervisningen vid de allmänna läroverken i riktning af ökad specialisering kan blifva af beskaffenhet att inverka på högskolans studieplaner.

Den motivering, som förebragts af Eders Kungl. Maj:t rörande *elevantalet*, har Riksdagen granskat, men har därvid ej vunnit bestämd öfvertygelse om behofvet af en slutlig utvidgning af högskolan till det stora elevantal, som 1906 års kommitté förutsatt. Ej heller har Riksdagen ansett förhållandena kräfvat att för närvarande planera för så stort antal årligen nytillträdande elever, som afsetts i Eders Kungl. Maj:ts förslag, eller 200. I statsrådsprotokollet har visserligen i anslutning till kommitténs och de tillkallade sakkunnigas uttalanden framhållits, att elevantalet bör beräknas efter landets behof af ingenjörer med högre teknisk utbildning. Någon fullständig utredning rörande detta behof har dock hvarken kommittén eller de sakkunniga ansett sig kunna förete, utan hafva därför inskränkt sig till att såsom stöd för förslaget jämföra antalet ingenjörer per million invånare i vårt land med motsvarande antal i några andra länder, men anser Riksdagen, att de tal, som framkommit genom denna jämförelse, icke kunna hafva någon afgörande betydelse för bedömandet af denna fråga. Därjämte hafva kommittén och de sakkunniga åberopat den förefintliga statistiken öfver det årliga antalet inträdessökande. Beträffande sistnämnda synpunkt vill Riksdagen påpeka, att tillbörlig hänsyn ej synes hafva blifvit tagen till antalet af sådana inträdessökande, som anmält sig

mer än en gång. Riksdagen har därför låtit verkställa en undersökning öfver antalet inträdessökande med frånräkande af dem, som förut sökt inträde. Det har därvid visat sig, att detta antal under femårsperioden 1906—1910 uppgått till i medeltal 161 årligen. Denna siffra har synts Riksdagen tala för bestämmande af ett lägre antal årligen nytillträdande elever än det af Eders Kungl. Maj:t föreslagna. Riksdagen anser sålunda, att man för närvarande kan stanna vid allenast 150 årligen nytillträdande elever.

Frågan om högskolans slutliga omfattning är visserligen ej nu aktuell, men man kan enligt Riksdagens förmenande ej underlåta att i viss mån taga hänsyn till densamma, när det gäller att vidtaga åtgärder för högskolans utvidgning, och återkommer Riksdagen härtill i samband med frågan om nybyggnadernas omfattning. Dessutom sammanhänger förstberörda fråga med ett annat spörsmål af väsentlig vikt, nämligen det afven i statsrådsprotokollet berörda förslaget om en eventuell sammankoppling med den högre tekniska undervisningen af andra slag af högre fackundervisning, i första rummet landtmäteriuundervisningen och den högre landtbruksundervisningen, möjligen äfven den högre skogsundervisningen. Slutligen torde det enligt Riksdagens mening vara möjligt, att en omläggning af den lägre tekniska undervisningen kan komma att öfva inflytande på tillströmningen af lärjungar till tekniska högskolan.

På grund af alla dessa omständigheter har Riksdagen ansett sig böra hos Eders Kungl. Maj:t begära, att, innan ytterligare utbyggnader af högskolan för ett större antal elever, än som motsvarar årskurser om 150, sättas i fråga, fullständig utredning måtte göras angående landets behof af ingenjörer med högre och lägre teknisk utbildning, eventuellt närmare samband mellan den högre och den lägre tekniska undervisningen, underlättandet af öfvergång från lägre tekniska läroanstalter till högskolan samt möjligheten af annan högre fackundervisnings förläggande till högskolan.

Hvad själfva *omorganisationsfrågan* beträffar, så är, enligt Riksdagens mening, behofvet af en väsentlig förbättring i kvalitativt hänseende af den högre tekniska undervisningen synnerligen trängande, försåvidt den svenska industrien ej skall hämmas i sin utveckling och landets förmåga att tillgodogöra sig sina rika naturliga tillgångar försvagas. Hufvudvillkoren för att tekniska högskolan skall kunna sättas i stånd att i kvalitativt hänseende fylla de kraf, som man måste ställa på en högre teknisk läroanstalt, äro, synes det Riksdagen, att densamma förses med fullt tidsenlig och tillräcklig laboratorieutrustning och materiell, samt att undervisningen

förbättras genom ökad specialisering, hvilket i sin ordning förutsätter större tillgång på goda lärarkrafter.

Då Riksdagen gått att granska behovet af de erforderliga *laboratorielokalerna*, har Riksdagen öfvertygat sig om att dessas storlek nästan uteslutande bestämmes af den erforderliga utrustningen och i mycket ringa mån af elevantalet. Beträffande åter storleken af *öfriga lokaler* sammanhänger denna, såsom det synts Riksdagen framgå af den i statsrådsprotokollet lämnade utredning, i högre grad med elevantalet. Samma utredning visar äfven, huru efterblifven vår högskola är i afseende å nödigt utrymme, då denna, som nu skall årligen emottaga 125 nytillträdande elever, disponerar lokaler, upptagande en nyttig golfarea af endast 8,550 kvm., under det att en med laboratorier tidsenligt utrustad högskola för 125 årligen nytillträdande elever kräver en nyttig golfarea af 32,160 kvm. Riksdagen har äfven genom besök i högskolans nuvarande lokaler öfvertygat sig om den stora bristen på utrymme särskildt för laboratorier. Den nuvarande tomten, hvars totala yttinnehåll utgör 12,360 kvm., medger visserligen någon utvidgning af lokalerna, dock ej i tillräcklig grad. Detta synes Riksdagen framgå bäst däraf, att, såsom i nyss anförda utredning angifves, en tidsenlig högskola för 125 årligen nytillträdande elever kräver en nyttig golfarea af 32,160 kvm. samt en högskola för 200 årligen nytillträdande elever en nyttig golfarea af 35,500 kvm.

Det synes Riksdagen vara tydligt, att ett rationellt utbyggande af nödiga lokaler för högskolan äfven utan ökande af elevantalet ej är möjligt å den nuvarande tomten. Äfven om man, med bortseende från lämpligheten, skulle anse detta utförbart genom uppförande af byggnader med ett mycket stort antal våningar, skulle dock detta, enligt Riksdagens mening, draga så stora kostnader och verka så starkt hämmande på högskolans utvecklingsmöjligheter, att Riksdagen funnit alla skäl tala för att icke uppföra några nybyggnader å den nuvarande tomten. Det synes därför Riksdagen nödvändigt att, i öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts förslag, använda annan tomt för ifrågavarande nybyggnader, och har Riksdagen för sin del äfvenledes funnit den af Eders Kungl. Maj:t föreslagna platsen lämplig. Härvid har dock Riksdagen, med beaktande af de af en motionär i Andra kammaren framförda synpunkter, velat framhålla önskvärdheten däraf, att all möjlig hänsyn till bibehållandet af platsens och angränsande områdets af kungl. Djurgården karaktär af park bör tagas vid uppgörandet af ritningar till de föreslagna nybyggnaderna samt planeringen af den ifrågasatta byggnadsplatsen.

Eders Kungl. Maj:ts nybyggnadsförslag afser för närvarande uppförandet å den nya tomten af maskinlaboratorium, byggnad för fysik och elektro-

teknik, byggnad för bergsvetenskap, en byggnad, upptagande rit- och hörsalar för de årskurser, hvilkas elever skulle åtnjuta undervisning i nämnda laboratoriebyggnader, jämte en del smärre byggnader.

Efter granskning af byggnadsförslaget har Riksdagen funnit sig kunna förorda Eders Kungl. Maj:ts framställning i hvad den afser laboratoriebyggnader. Dessas storlek och kostnad sammanhånga nämligen, såsom ofvan är nämndt, högst obetydligt med elevantalet. Riksdagen, som visserligen i annat sammanhang förordat ett mindre elevantal, än som förutsattes för byggnadsförslaget enligt propositionen, anser det för den skull lämpligt, att laboratorierna redan nu byggas till en sådan omfattning, att de kunna motsvara en längre tids behof, så mycket mer som laboratorierna enligt Riksdagens åsikt böra vara tillgängliga äfven för andra än högskolans egentliga elever.

Byggnaden för rit- och hörsalar åter anser Riksdagen böra uppföras för det af Riksdagen förordade elevantalet, d. v. s. motsvarande årskurser på 150 elever.

På detta sätt böra byggnaderna efter Riksdagens mening kunna utföras så, att de ej lägga hinder i vägen för de omläggningar, som en utredning af förut omnämnda art eventuellt kan föranleda, ej heller för sådana tillbyggnader, att ett större elevantal kan emottagas, om så skulle visa sig nödvändigt. Dock synes till förtydligande häraf i programmet för den förutsatta arkitekttäflan bestämmelse böra införas därom, att planeringen af byggnaden för rit- och hörsalar m. m. ej får lägga hinder i vägen vare sig för ett längre provisorium för nämnda elevantal eller för en utvidgning motsvarande ett större elevantal.

För att utröna, huru stor besparing som skulle kunna uppstå genom den ändring i Eders Kungl. Maj:ts förslag, som Riksdagen sålunda ansett sig böra vidtaga, hafva beträffande nämnda byggnad för rit- och hörsalar nya skisser utförts och ny kostnadsberäkning verkstälts. Dessutom har Riksdagen beträffande laboratorierna vidtagit den nedsättning af de föreslagna beloppen, som möjliggjorts genom att reducera antalet af de utaf elevantalet direkt beroende inventarierna, såsom bänkar, ritbord m. m., så att de motsvara det af Riksdagen förordade elevantalet.

Med iakttagande af de sålunda föreslagna ändringarna skulle kostnaderna för högskolans nybyggnader med därtill hörande utrustning uppgå till de belopp, som utvisas af nedanstående

Tablå.

By g g n a d.	Byggnads- arbetet.	Gas, vatten, uppvärm- ning m. m.	Inventarier, inredning m. m.	Apparater och maskiner m. m.	Summa kronor.
Byggnad för rit- och hör- salar m. m.	659,000	66,000	84,000	—	809,000
Byggnad för fysik och elektroteknik	681,190	66,500	62,000	97,345	907,035
Maskinlaboratorium	599,200	48,500	30,600	430,715	1,109,015
Byggnad för bergsveten- skap	696,940	72,000	101,000	88,137	958,077
Byggnad för centralupp- värmning	51,360	1,000	—	75,000	127,360
Observatorium	3,500	—	—	6,000	9,500
Byggnad för vaktmästare och maskinister	36,540	—	—	—	36,540
Paviljong för magneto- metri	8,192	—	—	—	8,192
Summa kronor	2,735,922	254,000	277,600	697,197	3,964,719

Härtill komma följande poster:

Elektrisk belysning	65,500 kronor
Yttre ledningar	40,000 »
Byggnadsområdets planering, kulvertar, vägar och planers ordnande m. m.	282,000 »
Ritningar jämte täflan, arbetsledning, kontrollantarfvoden samt administrationskostnader för byggnads-, plane- rings- och terrasseringsarbetena cirka 8 % af (2,735,922 + 282,000) jämte täfflingskostnad	266,781 »

således sammanlagdt hela kostnaden 4,619,000 kronor.

I öfverensstämmelse härmed anser Riksdagen, att ett anslag af 4,619,000 kronor bör beviljas för nu ifrågavarande ändamål, hvaraf på extra stat för år 1912 bör anvisas ett belopp af 300,000 kronor. Riksdagen anser intet vara att invända mot att af detta belopp en summa af 40,000 kronor redan under år 1911 af Eders Kungl. Maj:t disponeras för bestri-

dande af kostnaderna för förberedande arbeten, arkitekttäflan m. m. Då sålunda en arkitekttäflan förutsatts af Eders Kungl. Maj:t, vill Riksdagen, med uttalande af sin anslutning härtill, uttrycka den önskan, att genom en rationell lösning af frågan om byggnadernas planering m. m. kostnaderna om möjligt må kunna ytterligare nedbringas.

Beträffande öfriga i statsrådsprotokollet berörda frågor, nämligen angående *fackskolor, studietid, elever m. m., läroämnena och läroplaner samt lärarkrafternas förstärkning*, har Riksdagen funnit de framlagda förslagen i allt väsentligt ej föranleda några erinringar. Dock har Riksdagen, särskildt med anledning af en inom Riksdagens Andra kammare väckt motion och i betraktande af vikten af undervisning i sociallagstiftning, velat uttala såsom sin mening, att namnet på det i förslaget till läroplaner upptagna ämnet »industriell ekonomi och statskunskap» bör så ändras, att däraf framgår, att undervisning i sociallagstiftning ingår i nämnda ämne.

Vidare har Riksdagen ansett sig böra uttala en önskan, att åt ämnesgruppen hygien måtte, på grund af denna ämnesgrupps stora vikt, inrymmas mera plats å läroplanerna, särskildt åt den gren däraf, som berör fabrikshygien, samt att en utsträckt undervisning häri snarast möjligt måtte taga sin början.

Hvad angår det af Eders Kungl. Maj:t framlagda förslag till ordinarie stat för tekniska högskolan för år 1912 jämte till densamma hörande villkor och bestämmelser, har Riksdagen ansett sig kunna godkänna detsamma.

Mot de anslag på extra stat för år 1912, som Eders Kungl. Maj:t förutom af Riksdagen redan tillstyrkt nybyggnadsanslag föreslagit, har Riksdagen intet att erinra.

Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts proposition och under åberopande af hvad sålunda anförts har Riksdagen beträffande *tekniska högskolan* beslutit

1:o) för nya byggnader för tekniska högskolan — nämligen byggnad för fysik och elektroteknik, maskinlaboratorium, byggnad för bergsvetenskap, byggnad för centraluppvärmning, observatorium, byggnad för vaktmästare och maskinister samt paviljong för magnetometri, allt enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag, äfvensom så stor byggnad, som erfordras för de enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag i flygeln till hufvudbyggnaden belägna lokaler men beräknad för årskurser om 150 elever och så planerad, att den ej lägger hinder i vägen för vare sig ett längre provisorium för detta elevantal eller en utvidgning motsvarande ett större elevantal — bevilja till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande byggnader med utrustning och inredning samt för terrasseringsarbeten med mera ett anslag af 4,619,000 kronor och däraf för påbörjande af berörda byggnads-

arbeten på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 300,000 kronor, samt medgifva, att för detta ändamål ett härför erforderligt område af omkring 65,000 kvadratmeter, beläget å en nordnordväst om Sophiahemmet å norra Djurgårdens mark varande plåtå, som begränsas i väster af Riksmarskalksvägen, i öster af Margaretavägen och mot norr af Mellanvägen, må under de närmare villkor, Eders Kungl. Maj:t bestämmer, tagas i anspråk; äfvensom hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes, innan ytterligare utbyggnader af högskolan för ett större antal elever, än som svaras af årskurser om 150, sättas i fråga, låta föranstalta om fullständig utredning angående landets behof af ingenjörer med högre och lägre teknisk utbildning, eventuellt närmare samband mellan den högre och den lägre tekniska undervisningen, underlättandet af öfvergång från lägre tekniska läroanstalter till högskolan, möjligheten af annan högre fackundervisnings förläggande till högskolan, samt angående inverkan på undervisningen vid högskolan af en längre drifven specialisering af gymnasiet vid de allmänna läroverken;

2:o) — med godkännande af den af Eders Kungl. Maj:t föreslagna stat för tekniska högskolan för år 1912 jämte för åtnjutande af i staten upptagna nya aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser samt med förklarande därvid, att vid ingången af år 1912 lektorn i beskrifvande geometri och ritkonst skall varda professor i beskrifvande geometri, lektorn i geodesi och topografi skall varda professor i geodesi, lektorn i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära skall varda professor i maskinlära, lektorn i skeppsbyggnadskonst skall varda professor i skeppsbyggnadslära, lektorn i allmän fysik skall varda professor i fysik samt lektorn i metallurgi och hyttkonst skall varda professor i bergskemi och metallurgi — öka högskolans stat från 226,700 kronor till 281,400 kronor eller med 54,700 kronor samt förty för här ifrågavarande ändamål höja anslaget till de tekniska läroverken, nu 581,975 kronor, till 636,675 kronor;

3:o) medgifva, att de ordinarie befattningshafvare vid tekniska högskolan tillkommande ålderstillägg må utgå af det under riksstatsens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg;

4:o) förklara, ej mindre att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder befattning vid högskolan såsom professor, förste vaktmästare, laboratorietjänare eller maskinist, skall vara pliktig att underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser, än äfven att de lektorer vid högskolan, hvilka icke före viss angifven tidpunkt anmäla, att de vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej

annat föränledes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnestän-
hafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkom-
mit dem;

5:o) medgifva, att af besparingar, som under första halfåret af år
1912 uppkomma å aflöningsförmånerna vid de nya professurerna i mine-
ralogi och geologi, i byggnadsstatik och i husbyggnadslära, ett belopp af
högst 6,500 kronor må under sagda halfår i enlighet med af Eders Kungl.
Maj:ts föreslagna grunder användas till uppehållande vid högskolan af den
undervisning som, därest sagda professorer icke upprättats med ingången
af år 1912, skulle hafva fullgjorts af lektorerna i motsvarande ämnen,
att af besparingar, som under första halfåret af år 1912 uppkomma å
aflöningen vid den nya professuren i matematik och mekanik, ett belopp
af högst 750 kronor må för vårterminen 1912 användas till aflöning af
en extra lärare i matematik, samt att återstående besparingar under första
hälften af år 1912 å sagda fyra professurer, tillhopa 7,750 kronor, må, efter
Eders Kungl. Maj:ts bestämmande, i mån af behof användas till bestridande
af högskolans utgifter under år 1912 till bränsle, lyshållning med mera;
samt

6:o) på extra stat för år 1912 för högskolan anvisat:

till förhöjning af aflöningsförmånerna vid lektoratet i konstruktion af enkla maskindelar	kronor	1,000: —
hvaraf 500 kronor skola anses såsom lön och 500 kronor såsom tjänstgöringspenningar;		
till förhöjning af aflöningsförmånerna vid lektoratet i elektrokemi	>	1,000: —
hvaraf 500 kronor skola anses såsom lön och 500 kronor såsom tjänstgöringspenningar;		
till förhöjning under senare delen af år 1912 af speciallärarens i frihandsteckning arfvode	>	100: —
till förhöjning under senare delen af år 1912 af speciallärarens i ornamentsritning arfvode	>	225: —
till förstärkning af lärarkrafterna	>	14,500: —
till arfvode åt en speciallärare i elektroteknik	>	2,000: —
till arfvode åt en speciallärare i kemi	>	1,200: —
till arfvode under senare hälften af år 1912 åt en speciallärare i maskinkrokiritning	>	750: —
till arfvode under senare hälften af år 1912 åt en speciallärare i byggnadskrokiritning	>	450: —
		<hr/>
transport		kronor 21,225: —

	transport kronor	21,225: —
till hyresbidrag under senare hälften af år 1912		
åt rektor	»	500: —
till förhöjning under senare hälften af år 1912 af		
sekreterarens arfvode	»	400: —
till arfvode åt ett biträde till sekreteraren	»	1,200: —
till förhöjning under senare hälften af år 1912 utaf		
bibliotekariens arfvode	»	700: —
till förhöjning under senare hälften af år 1912 af		
bibliotekariebitrådets arfvode	»	400: —
till förhöjning af kamrerarens arfvode	»	700: —
till ett vaktmästarbiträde under senare hälften af		
år 1912	»	600: —
till inköp af ett elektriskt växelströmsmaskineri	»	1,925: —
samt		
till upprättande af en tillväxtkatalog för biblioteket	»	1,125: —
	tillhoppa kronor	28,775: —

B. Chalmers tekniska läroanstalt.

Mot departementschefens i statsrådsprotokollet gjorda uttalande angående behöfligheten af *förbättrade lönevillkor för lektorerna* vid Chalmers tekniska läroanstalt har Riksdagen intet att anmärka och finner de af Eders Kungl. Maj:t ifrågasatta lönebeloppen skäligen. Ej heller har Riksdagen något att invända mot den af Eders Kungl. Maj:t föreslagna *löneregleringen för vaktmästare och arbetsbiträden* vid läroanstalten. På grund häraf anser sig Riksdagen kunna godkänna det i propositionen framlagda förslag till ordinarie stat jämte därtill hörande villkor och bestämmelser, dock med den förändring i formellt hänseende, att staten erhåller följande lydelse:

10 professorer à 6,400 kronor	kronor	64,000: —
1 andre lärare i byggnadslära	»	3,000: —
1 dito i matematik	»	2,500: —
1 dito i allmän kemi	»	2,500: —
1 lärare i väg- och vattenbyggnadskonst	»	1,750: —
1 dito i skeppsbyggeri	»	2,500: —
1 dito i modellering	»	1,100: —
	transport kronor	77,350: —

	transport kronor	77,350: —
1 dito i svenska och tyska språken	»	1,500: —
1 dito i bokföring	»	500: —
1 dito i frihandsteckning	»	2,200: —
1 dito i elektrokemi	»	800: —
1 dito i landtmäteri	»	400: —
1 dito i verkstadsarbete	»	3,000: —
Arfvode åt en professor såsom läroanstaltens rektor ...	»	1,500: —
» » ett biträde för uppehållande af en del af rektors undervisningsskyldighet såsom professor	»	2,000: —
Till bestridande af undervisning i mekanisk teknologi, konstruktion af enkla maskindelar och elementär mekanik	»	3,500: —
Sekreteraren, arfvode	»	500: —
Bibliotekarien, arfvode	»	500: —
1 förste vaktmästare	»	1,350: —
2 vaktmästare à 1,050 kronor	»	2,100: —
Till arfvoden för assistenter och repetitörer	»	11,500: —
» aflöning af arbetsbiträden på verkstaden	»	1,500: —
Stipendier och premier	»	550: —
Bibliotek, samlingar och laboratorium	»	9,000: —
Verkstaden	»	2,000: —
Uppvärmning, belysning och diverse utgifter	»	12,000: —
	Summa kronor	133,750: —

Anmärkingar:

a) Af professors aflöning äro 4,400 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, af förste vaktmästarens aflöning äro 900 kronor lön och 450 kronor tjänstgöringspenningar, af annan vaktmästares aflöning äro 700 kronor lön och 350 kronor tjänstgöringspenningar;

b) Därest rektor i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall å rektorsarfvodet afdragas 900 kronor årligen. Därest förste vaktmästaren eller annan vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad och bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, å lönen afdragas 100 kronor årligen;

c) Professorerna åtnjuta efter fem års väl vitsordad tjänstgöring ett ålderstillägg å lönen med 600 kronor, läraren i verkstadsarbete efter fem års väl vitsordad tjänstgöring ett ålderstillägg å lönen med 500 kronor och efter ytterligare fem års sådan tjänstgöring ett andra ålderstillägg likaledes af 500 kronor, andre läraren i byggnadslära, andre läraren i matematik, andre läraren i allmän kemi och läraren i skeppsbyggeri äfvensom läraren i frihandsteckning efter fem års väl vitsordad tjänstgöring ett ålderstillägg af 500 kronor, förste vaktmästaren och öfriga vaktmästare efter fem års väl vitsordad tjänstgöring ett ålderstillägg af 100 kronor och efter ytterligare fem års sådan tjänstgöring ett andra ålderstillägg likaledes å 100 kronor.

Eders Kungl. Maj:t har vidare föreslagit löneförbättring på extra stat för år 1912 åt vissa lärare, hvilka icke skulle komma att beröras af den nyss förordade löneregleringen, att utgå efter samma grunder som föregående

är, och anser sig Riksdagen kunna bifalla Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Genom departementschefens i statsrådsprotokollet framlagda utredning har Riksdagen kommit till full insikt om nödvändigheten af *om- och tillbyggnader*, speciellt af laboratorier, för Chalmers tekniska läroanstalt, för att densamma allt fortfarande skall vara i stånd att fylla sin uppgift för den tekniska undervisningen. Genom de här föreslagna om- och tillbyggnaderna kan man enligt Riksdagens mening med jämförelsevis ringa uppoffring för staten sätta anstalten i tidsenligt skick. Riksdagen anser sig därför äfven i denna punkt kunna godkänna Eders Kungl. Maj:ts förslag.

Hvad i Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition föreslagits beträffande Chalmers tekniska läroanstalt, har Riksdagen bifallit.

Stockholm den 24 maj 1911.

Med undersätlig vördnad.
